

K OTÁZCE RESPEKTOVÁNÍ NĚKTERÝCH NOREM ZPŮSOBU ŽIVOTA V PODMÍNKÁCH VYSOKOŠKOLSKÉHO STUDIA

V. Vybíhal L. Vaškújová, J. Vítková

VYBÍHAL, V. (Vysoká škola zemědělská, Brno): *K otázce respektování některých norem způsobu života v podmínkách vysokoškolského studia*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 23, 1987 (1) : 39-52.

Analýza výsledků anketního šetření výběrového souboru posluchačů vysoké školy zahrnuje otázky struktury jejich denního časového fondu, průzkum subjektivních pocitů pracovní vyčílenosti, podmínek pro studium a zdrojů nejčastěji se vyskytujících problémů a názory respondentů na význam jednotlivých společenských a individuálních aktivit z hlediska uplatnění a preferování v jejich způsobu života.

anketní šetření; morální aspekty chování respondentů; zemědělství; diferenciace podle pohlaví a ročníků vysokoškolského studia

V rámci marxisticko-leninského pojetí společenského poznání a s rozvojem socialistické společnosti nabývá neustále na významu problematika způsobu života. Formování socialistického způsobu života je výsledkem vzniku a rozvoje socialismu, neboť způsob života společnosti je objektivně podmíněn existujícím způsobem výroby, přičemž v procesu utváření způsobu života za socialismu dochází k prosazení zákonitých tendencí při růstu aktivní role subjektu.

V probíhajícím procesu přeměny společnosti v dialektické jednotě politických, ekonomických a ideologických procesů existuje dostatek prostoru pro rozvoj jednotlivých lidských aktivit. V rámci socialistického společenského způsobu života se tak utváří jeho individuální podoba, a to ve specifických podmínkách rodiny, školy, pracovního kolektivu, zájmových organizací a v dalších společenských strukturách.

V tomto příspěvku chceme poukázat na některé poznatky, které byly získány při studiu vybraných otázek způsobu života posluchačů vysoké školy. Cílem práce je alespoň dílčím způsobem zachytit a analyzovat vzájemné proporce jednotlivých druhů společenských a individuálních aktivit posluchačů v průběhu semestru a případné rozdíly formující se ve struktuře zkoumané sociální skupiny z hlediska ročníku a pohlaví. Otevření cesty ke zkoumání specifík způsobu života dané populace může alespoň dílčím způsobem přispět k hlubšímu a konkrétnějšímu poznání některých stránek života socialistické společnosti.

LITERÁRNÍ PŘEHLED

Otázkami socialistického způsobu života se v teoretické rovině zabývá řada autorů. S ohledem na charakter našeho zkoumání je třeba uvést zejména práce Šolcové (1982 a 1985), která uvádí, že vědecky zobecněné výsledky sociologic-

kého bádání v oblasti způsobu života mohou poskytovat konkrétní materiál, na jehož bázi lze verifikaci vědeckých hypotéz přispívat k prohloubení samotné vědecké teorie o rozvoji společnosti. Za jedno z významných kritérií rozvinutosti socialistického společenského systému označuje citovaná autorka stupeň osvojení si socialistického způsobu života většinou obyvatel při růstu významu subjektivního činitele. Za dynamizující faktor tvorby socialistického způsobu života pokládá jednotu společenského pohybu, kterou ale nelze pojímat jako bezrozpornou, resp. bezkonfliktní.

H r ů z a (1982) konstatuje, že způsob života každé společnosti, třídy, sociální skupiny i jednotlivce je objektivně podmíněn panujícím způsobem výroby, přičemž na utváření konkrétně historického způsobu života se vždy podílejí obě stránky způsobu výroby, jak výrobní síly, tak výrobní vztahy. Dosahovaná úroveň výrobních sil rozhoduje o tom, jaká je optimální proporcionalita různých druhů činností v životě společnosti. Podle téhož autora podstatou způsobu života není životní úroveň jako prosté rozdělování spotřebovávaných produktů, ale způsob obživy jako bezprostřední důsledek postavení ve vládnoucím způsobu výroby, tedy rozdělení činností, které pro obživu vykonáváme.

Podle S u c h é h o (1984 a 1985) se způsob života utváří jako produkt jeho sociálního rozvoje a jako sociální forma socialistického způsobu výroby. V dialektickém charakteru vztahu způsobu výroby a způsobu života představuje způsob výroby obsah a určující stránku a způsob života jeho formu, která se mění v závislosti na vývojových změnách způsobu výroby. Kategorii způsobu života autor definuje strukturou životních činností určitého sociálního subjektu, přičemž subjektivní psychické podmínky v podobě ucelené osobnostní struktury jednotlivce, jeho vědomí, vědomostí, potřeb, zájmů, životních inspirací, názorů, hodnotových orientací a postojů tvoří vnitřní prostředí života, ve kterém se odehrává separace, hodnocení, selekce, sjednocování a zvýznamňování vlivů vnějšího prostředí.

F i l i p c o v á (1981) vyslovuje názor, že reálný způsob života není jen produktem procesu probíhajících uvnitř ekonomiky, sociální struktury a společenského vědomí, ale je současně aktivním činitelem reprodukce celé společnosti (cit. Š o l c o v á 1982).

Vlivem životních podmínek na proces homogenizace a diferenciacie socialistického způsobu života se zabývá především P o d o l á k o v á (1981), cit. Š o l c o v á (1982).

Aktivizace subjektivního činitele v procesu utváření socialistického způsobu života je pak předmětem studia, které realizuje V í t e č k o v á (1981), cit. Š o l c o v á (1982).

Analýzou struktury volného času v rámci socialistického způsobu života se pak zabýval G a j d o š (1981), který považuje volný čas za hlavní sféru seberealizace (cit. Š o l c o v á 1982).

MATERIÁL

Podkladové údaje potřebné pro řešení stanoveného cíle této práce byly získány vlastním šetřením prostřednictvím dotazníků vyplněných na základě naprosté dobrovolnosti náhodně vybraných respondentů všech ročníků denního studia provozně ekonomického oboru Vysoké školy zemědělské v Brně ve studijním roce 1985/86, a to při plném respektování anonymity zjišťování.

Rozsah zkoumaného souboru respondentů činil 330 jedinců, z toho v prvním ročníku 86, ve druhém 86, ve třetím 83 a ve čtvrtém 75 posluchačů. Počet využitelných odpovědí dosáhl v souhrnu po provedeném vyřazení nesprávně nebo neúplně vyplněných dotazníků 297, což je v relativním vyjádření 90,0 % z původního rozsahu zkoumaného souboru posluchačů.

Pokud jde o stanovení počtu jednotek výběrového souboru jako předpokladu objektivnosti, věrohodnosti a spolehlivosti závěrů o povaze vyhodnocovaných společenských jevů, bylo realizováno v souladu s metodikou, kterou pro dané účely navrhuje V y b í h a l a K u b í č e k (1974).

Analýzujeme-li strukturu respondentů podle pohlaví, můžeme konstatovat, že z celkového počtu posluchačů, jejichž odpovědi bylo využito pro dané šetření, bylo 61,3 % žen a 38,7 % mužů. Přitom ve všech ročních úvaděném oboru studia převládaly ve struktuře respondentů podle pohlaví ženy. Jejich zastoupení bylo však poněkud odlišné v jednotlivých ročních studiích, neboť v prvním ročníku tvořily objekt zkoumání ze 67,6 %, ve druhém 66,7 %, ve třetím 53,5 % a ve čtvrtém 56,0 %.

Významným činitelem, který může do určité míry ovlivnit způsob života příslušníků zkoumané populace, je i rodinný stav dosažený v době realizovaného šetření. Bylo zjištěno, že v analyzovaném výběrovém souboru bylo zastoupeno 86,2 % svobodných a 13,8 % ženatých, resp. vdaných. V prvním ročníku dosáhl počet respondentů, kteří již uzavřeli sňatek, v relativním vyjádření 5,4 %, ve druhém ročníku 8,3 %, ve třetím 20,0 % a ve čtvrtém 21,1 % s tím, že na celkovém počtu této skupiny respondentů se vcelku stejným poměrem podílejí muži i ženy.

Výběrový soubor respondentů reprezentuje ze základního souboru posluchačů provozně ekonomického oboru 55,6 %; v prvním ročníku 56,2 %, ve druhém 57,0 %, ve třetím 53,5 % a ve čtvrtém 56,0 %.

Pokud jde o angažovanost dotazovaných, 99,7 % je členy SSM, 50,8 % vykonává funkci ve svazácké organizaci a 13,5 % v jiných organizacích Národní fronty. Do studentské vědecké a odborné činnosti bylo v době šetření zapojeno 18,5 % respondentů.

K důležitým zjištěním získaným prostřednictvím realizovaného průzkumu patří i trvalé bydliště rodičů respondentů: v krajských městech bydlí 28,9 % rodičů respondentů, v okresních městech 22,2 %, v menších městech 13,1 %, ve střediskových obcích 15,6 %, v menších vesnicích 21,2 % a na samotě 1,0 %.

METODIKA

Výchozí základnou pro realizaci naznačeného záměru práce je okruh dotazů kladených jednotlivým respondentům prostřednictvím dotazníků, v rámci něhož lze danou problematiku rozčlenit do několika skupin.

První skupinu tvoří otázky související se strukturou času věnovaného jednotlivým aktivitám, přičemž je analyzována struktura denního časového fondu podle ročníku a pohlaví, zjišťovaná a kvantifikovaná v průměru za sedm dní týdenního cyklu.

Druhá část našeho zkoumání byla zaměřena na analýzu subjektivního pocitu pracovní vytíženosti v průběhu studia, vytvořených podmínek pro vlastní studium a zdrojů, z nichž pramení nejčastěji se vyskytující studijní problémy. Metodika této části práce navazuje na pojetí publikované Buriánem a Vaculíkem (1973).

Třetí skupinu zahrnovala soustava otázek, které se dotýkaly významu jednotlivých společenských a individuálních aktivit z hlediska jejich uplatnění a preferování ve způsobu života posluchačů.

Čtvrtá část tohoto příspěvku je zaměřena na objektivizaci výsledků šetření s využitím statistické procedury orientované na testování průkaznosti rozdílů v odpovědích respondentů podle pohlaví a metodicky navazuje na práci Vybíhala (1978).

Dílní odpovědi dotazovaných byly vyjádřeny v absolutních a relativních frekvencích a sumarizovány za jednotlivé ročníky sledovaného oboru studia podle pohlaví i za celý sledovaný soubor.

Pokud jde o obsahovou náplň analyzovaných společenských aktivit, pak do pracovního času studenta byly zahrnuty skutečně absolvované přednášky, cvičení, semináře, schůze s vedoucími učiteli ročníku a studijních skupin, práce na katedrách, práce na diplomových úkolech a tématech v rámci studentské vědecké a odborné činnosti i domácí příprava na výuku. Práce úhrnem obsahovala pak navíc časový fond připadající na cestu do školy a zpět včetně nevyužitých „okének ve výuce“.

Do reprodukční oblasti sil respondentů byly zahrnuty spánek, osobní hygiena, jídlo a pasivní odpočinek.

Volný čas obsahoval přijímání kulturních hodnot (četba, poslech rozhlasu a televize, návštěva kina a divadla, koncertů, výstav, účast na společenských hrách), sportovní vyžití, pěstování koníčků a zálib, veřejnou a politickou činnost mimo školu, schůzky, návštěvu restaurací a domácí práce.

V zájmu exaktizace a objektivizace závěrů vyplývajících z výsledků zkoumání bylo využito matematicko-statistické metody studia závislosti kvalitativních znaků s využitím testovacího kritéria (chi-kvadrát — Reisenauer 1979, s. 205), které je dáno vztahem

$$\chi^2 = \sum_{j=1}^k \frac{(n_{e,j} - n_{o,j})^2}{n_{o,j}}$$

kde: $n_{e,j}$ — četnosti experimentální
 $n_{o,j}$ — četnosti očekávané

VÝSLEDKY A DISKUSE

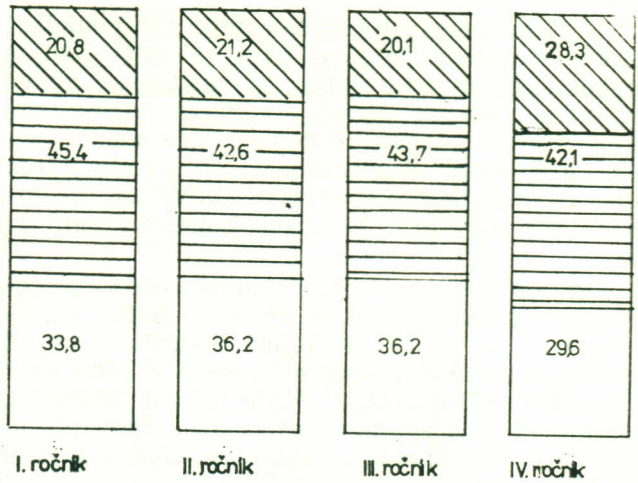
S přihlédnutím k metodické části práce, v níž je okruh dotazů kladených respondentům členěn do čtyř specifických, i když vzájemně se podmiňujících celků, lze výsledky zkoumání interpretovat ve shodném pořadí řešení problémových okruhů.

Analyzovaná struktura denního časového fondu respondentů z hlediska jednotlivých ročníků studia (obr. 1), resp. diferencovaně podle pohlaví (obr. 2) odráží faktografické údaje, jež se vztahují k časovému období letního semestru. Lze konstatovat, že čas věnovaný studiu činil v průměru za celý sledovaný soubor 27,3 % denního časového fondu, což je zhruba 6,5 hodiny s interindividuální variabilitou vyjádřenou variačním koeficientem ve výši 32,1 %. Při zahrnutí času potřebného na cestu do školy a zpět a na tzv. „okénka ve výuce“ pak 34,1 %, tedy 8 hodin 11 minut.

Pokud jde o reprodukci sil respondenta (zahrnující spánek, jídlo, osobní hygienu a pasivní odpočinek), zaujímala ve struktuře denního časového fondu posluchačů 43,1 %, což činí v absolutním vyjádření 10 hodin 20 minut. Ve struktuře reprodukčních činností představuje pak spánek v průměru 7 hodin 6 minut, včetně pasivního odpočinku pak 8 hodin 10 minut, a to při podstatně nižší variabilitě 4,9 % ve srovnání s časovým fondem připadajícím na studium. V průměru 2 hodiny 14 minut bylo u daného souboru respondentů věnováno jídlu a osobní hygieně, což činí 9,3 % denního časového fondu.

Na volný čas pak připadlo v průměru 22,8 % časového fondu, tedy necelé 5,5 hodiny. V rámci struktury volného času zaujímá největší část

1. Struktura denního časového fondu respondentů podle jednotlivých ročníků studia (v %) — Structure of the daily time fund of the respondents according to the years of study (%)

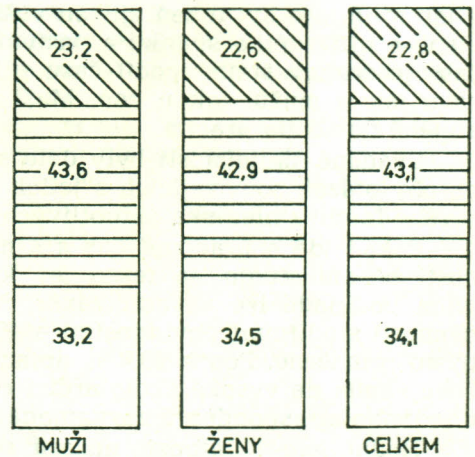
práce úhrnem

volný čas

reprodukce sil

poslech rozhlasu a televize (1 hodina 57 minut) a domácí práce (1 hodina 42 minut), přičemž čas věnovaný sportovnímu vyžití je v průměru 56 minut a čas věnovaný kulturní činnosti pak 53 minut.

Konfrontujeme-li získané poznatky s názory sociologů socialistických zemí, podle nichž by měl být časový fond rozdělen zhruba stejným dílem na práci, reprodukci fyzických a duševních sil a volný čas, zjistíme, že daný požadavek nebyl v rámci sledovaného souboru v plné míře realizován.

2. Struktura denního časového fondu respondentů podle pohlaví (v %) — Structure of the daily time fund of the respondents according to sex (%)

práce úhrnem

volný čas

reprodukce sil

V této souvislosti je však nezbytné poukázat na skutečnost, že hodnocení struktury volného času je velmi obtížné a diskutabilní, a to zejména pokud jde o optimální zastoupení jeho jednotlivých složek. Nelze opomenout, že rozsah a způsob využití volného času jsou ovlivňovány úrovní společenské dělby práce a úzce souvisí se zákonem ekonomie času, neboť čas ušetřený při výrobě hmotných statků lze využít směrem k jiným společenským aktivitám. V této souvislosti je třeba zdůraznit Marxovu tezi, že mírou bohatství není pracovní doba, ale volný čas.

Při porovnání průměrné struktury denního časového fondu, k níž jsme dospěli vlastním zkoumáním, s výsledky, které publikovali Burián a Vaculík (1973) je zřejmé, že došlo k určitému posunu ve struktuře denního časového fondu, a to ve prospěch reprodukce sil respondentů a na úkor volného času. Podle našeho zjištění byla větší část časového fondu věnována spánku, pasivnímu odpočinku a osobní hygieně při snížení časového fondu na sportovní vyžití a jinou, zejména aktivní kulturní činnost.

Z komparace rozložení denního časového fondu z hlediska jednotlivých ročníků studia (obr. 1) vyplývá, že nejvyšší podíl časového fondu připadajícího na pracovní čas byl zjištěn ve II. a III. ročníku, nejnižší pak ve IV. ročníku. Na reprodukci fyzických a duševních sil bylo vynaloženo v prvním ročníku 45,4 %, ve druhém 42,6 %, ve třetím 43,7 % a ve čtvrtém 42,1 % denního časového fondu. Za významné lze pokládat zjištění, že směrem k vyšším ročníkům studia ubývá v rámci struktury volného času podílu aktivní zábavy při nárůstu podílu zábavy pasivní.

Porovnáme-li navíc strukturu denního časového fondu podle pohlaví, můžeme konstatovat, že v souboru jako celku nejsou mezi ženami a muži statisticky průkazné rozdíly s tím, že nepatrně vyšší pracovní čas byl zjištěn u žen ve srovnání s muži, kdežto u volného času je tomu obráceně (obr. 2).

Pokud jde o reprodukci pracovní síly, činí průměrně u mužů 10 hodin 28 minut, kdežto u žen průměrně 10 hodin 18 minut s tím, že v její struktuře byl u žen zjištěn vyšší podíl času věnovaného osobní hygieně a nižší délka spánku a pasivního odpočinku. Ve struktuře volného času je zřejmý stejný podíl času připadajícího na aktivní a pasivní zábavu jak u mužů, tak u žen. Muži věnují více času sportovní činnosti a méně domácím pracím.

Uváděné skutečnosti byly dále srovnávány s názory respondentů na okruhy otázek souvisejících s jejich představami o naplnění denního časového fondu z hlediska jednotlivých aktivit.

Pokud jde o pracovní čas a s ním spojený subjektivní pocit vytíženosti během studia, je tento jev kvantitativně zachycen v tab. I. Na jejím podkladě lze vyvodit závěr, že 41,1 % posluchačů má pocit přetíženosti studijními povinnostmi a 45,1 % respondentů uvádí, že jsou vytížení průměrně. Pouze 13,8 % dotazovaných se vyjádřilo, že mají v průběhu studia na vysoké škole určité rezervy. Pocit nevytíženosti nebyl ani u jednoho z respondentů zaznamenán.

Hodnotíme-li četnosti názorů respondentů na subjektivní pocit jejich vytíženosti v jednotlivých ročnících studia, pak nejvyšší frekvence názorů na pocit vytíženosti byla zaznamenána u studentů prvního a čtvrtého ročníku, zatímco nejnižší u posluchačů druhého ročníku s tím,

I. Absolutní (A) a relativní (B) četnost názorů respondentů na jejich vytíženost v průběhu studia — The absolute (A) and relative (B) frequency of respondents' views concerning their working load in the course of study

Ročník	Četnost		Frekvence názorů na subjektivní pocit			
			přetížení	průměrně vytížení	máme určité rezervy	nevytížení
I.	A	74	36	33	5	0
	B	100,0	48,6	44,6	6,8	0,0
II.	A	72	28	31	13	0
	B	100,0	38,9	43,0	18,1	0,0
III.	A	80	27	41	12	0
	B	100,0	33,7	51,3	15,0	0,0
IV.	A	71	31	29	11	0
	B	100,0	43,7	40,8	15,5	0,0
Celkem	A	297	122	134	41	0
	B	100,0	41,1	45,1	13,8	0,0

že nejmenší rezervy v tomto směru byly uváděny posluchači prvního (6,8 %) a čtvrtého ročníku (13,8 %).

Je zřejmé, že relativní frekvence názorů na subjektivní pocit vytíženosti posluchačů koresponduje s relativně vysokým podílem pracovního času studentů v rámci struktury jejich denního časového fondu.

Bylo zjištěno, že převážná část, tj. 82,4 % respondentů považuje podmínky pro vlastní studium za velmi dobré, resp. optimální, a pouze 17,6 % z nich uvedlo, že má špatné podmínky pro studium.

V této souvislosti je nezbytné poukázat na skutečnost, že během studia na vysoké škole se posluchači setkávají s problémy, které do určité míry ovlivňují studijní podmínky i dosažené výsledky studia. Z daného pohledu lze za významné pokládat názory posluchačů na zdroje jejich nejčastějších studijních potíží.

Lze konstatovat, že tyto potíže mohou mít své kořeny již ve studiu na střední škole, v osobnostních atribtech respondentů projevujících se v určitém vztahu k ostatním členům studentského kolektivu či k učitelům, nebo mohou pramenit z nepříznivých zdravotních a rodinných podmínek, případně mohou být výslednicí nižší schopnosti adaptace na náročnou organizaci studia na vysoké škole, nebo vyplývat z méně příznivých bytovacích podmínek a v ojedinělých případech i z nedostatku finančních prostředků.

Absolutní a relativní frekvence názorů respondentů jednotlivých ročníků na zdroj jejich nejčastějších studijních potíží jsou zachyceny v tab. II. Z údajů v ní obsažených vyplývá, že nejčastější příčinou studijních potíží je nízká schopnost adaptace na organizaci studia na vysoké škole (52,5 %). Tato skutečnost je s nejvyšší frekvencí uváděna shodně respondenty všech ročníků analyzovaného oboru studia. Poměrně značná část posluchačů (20,9 %) uvádí, že studijní těžkosti pramení již z ne

II. Absolutní (A) a relativní (B) četnost názorů respondentů na zdroj jejich nejčastějších studijních problémů — The absolute (A) and relative (B) frequency of respondents' views concerning the sources of their most frequent study problems

Ročník	Četnost	Frekvence názorů na zdroj nejčastějších studijních problémů pramenících								
		ze studia na střední škole	z organizace studia na VŠZ	z ubytovacích podmínek	z nedostatku finančních prostředků	z konfliktů		z důvodů		
						s vyuču- jícími	v kolek- tivu studentů	rodin- ných	zravit- ních	jiných
I.	A 74	27	29	6	6	3	0	1	2	0
	B 100,0	36,4	39,2	8,1	8,1	4,1	0,0	1,4	2,7	0,0
II.	A 72	12	32	5	10	2	2	6	0	3
	B 100,0	16,7	44,4	6,9	13,9	2,8	2,8	8,3	0,0	4,2
III.	A 80	16	48	2	0	4	2	7	1	0
	B 100,0	20,0	60,0	2,5	0,0	5,0	2,5	8,8	1,2	0,0
IV.	A 71	7	47	7	1	1	1	3	2	2
	B 100,0	9,9	66,2	9,9	1,4	1,4	1,4	4,2	2,8	2,8
Celkem	A 297	62	156	20	17	10	5	17	5	5
	B 100,0	20,8	52,5	6,8	5,7	3,4	1,7	5,7	1,7	1,7

III. Absolutní (A) a relativní (B) četnost názorů respondentů na trávení volného času podle rozsahu personálního okruhu — The absolute (A) and relative (B) frequency of respondents' views concerning the ways of spending their leisure time according to the extent of their personal range of interests

Ročník	Četnost		Frekvence názorů na trávení převážné části volného času			
			sám	ve dvojici	v úzkém kolektivu	v širším kolektivu
I.	A	74	7	24	40	3
	B	100,0	9,5	32,4	54,0	4,1
II.	A	72	6	21	37	8
	B	100,0	8,3	29,2	51,4	11,1
III.	A	80	7	31	36	6
	B	100,0	8,8	38,7	45,0	7,5
IV.	A	71	8	23	37	3
	B	100,0	11,3	32,9	52,1	4,2
Celkem	A	297	28	99	150	20
	B	100,0	9,4	33,4	50,5	6,7

zcela dostatečné přípravy na vysokoškolské studium. Zbývající část (19,9 %) respondentů označuje jako hlavní zdroj studijních potíží jednu z dalších okolností (ubytovací podmínky, nedostatek finančních prostředků, konflikty se studenty či vyučujícími, rodinné, zdravotní a jiné důvody).

Pokud jde o frekvenci uvedeného okruhu názorů podle pohlaví, bylo zjištěno, že organizace studia na vysoké škole činí větší potíže ženám než mužům, kdežto problémy pramenící již ze studia na střední škole uvedli častěji muži. Relativně vyšší konfliktnost v rámci kolektivu studentů mají ženy a s vyučujícími pak častěji muži. Jako zdroj studijních obtíží jsou rodinné a zdravotní důvody častěji uváděny ženami a nedostatek finančních prostředků muži.

Z hlediska významu dané problematiky i výsledků, k nimž jsme při realizaci šetření dospěli a které se úzce dotýkají způsobu života posluchačů, jsou stěžejní názory respondentů na možnosti trávení volného času a na důležitost, kterou v současném období rozvoje jejich osobnosti přikládají jednotlivým lidským aktivitám.

Podle šířky personálního okruhu, v němž by chtěli převážnou část volného času trávit, lze konstatovat, že nadpoloviční většina respondentů si přeje uplatnit se v rámci volného času v kolektivu. Jak je uvedeno v tab. III, pouze 9,5 % dotazovaných je pro individuální využívání volného času, přičemž zhruba třetina z nich by dala přednost prožití volného času ve dvojici, což lze s ohledem na věkovou strukturu respondentů (18 až 23 let) považovat za adekvátní tomuto období jejich fyzické i duševní zralosti. Přitom je nezbytné uvést, že větší tendence ke kolektivnímu trávení volného času byly zjištěny u žen než u mužů, a naopak muži ve větší míře než ženy dávají přednost individuálnímu využití volného času.

IV. Přehled pořadí důležitosti (sestupně 1 až 10), kterou respondenti přisuzují jednotlivým aktivitám (podle ročníků studia) — A survey of the order of importance (scale from 1 to 10) attached by the respondents to different activities (according to the years of study)

Ročník	Druh vyhodnocované aktivity									
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
I.	6	2	8	7	1	3	9	5	4	10
II.	8	5	7	6	4	2	10	1	3	9
III.	7	1	6	8	2	3	10	5	4	9
IV.	7	3	6	8	1	2	10	5	4	9
Celkem	7	3	6	8	1	2	10	4	5	9

A — poslech rozhlasu a televize

B — návštěva kina

C — návštěva divadla

D — tanec

E — výlet do přírody

F — jiné sportovní vyžití

G — pobyt v restauračním zařízení

H — intimní aktivity

I — záliby (blíže nespecifikované a nepatřící do předcházejících aktivit)

J — ostatní aktivity

Pokud jde o pořadí důležitosti, kterou posluchači přisuzují jednotlivým společenským aktivitám (tab. IV), je patrné, že převážná většina dotazovaných preferuje výlet do přírody a sportovní vyžití vůbec. V pořadí důležitosti jednotlivých aktivit se v popředí uplatňují i návštěva kina, intimní aktivity a blíže nespecifikované záliby, přičemž poněkud do pozadí zájmu respondentů ustupují návštěva divadla, poslech rozhlasu a televize, tanec a na posledním místě pak pobyt v restauračním zařízení.

Rozdíly v přisuzování důležitosti jednotlivým společenským aktivitám byly zjištěny při srovnávání názorů obou pohlaví. U mužů převažuje jako nejdůležitější aktivita sportovní činnost, u žen výlet do přírody. Na druhém místě se u mužů umístily intimní aktivity, u žen návštěva kina. Výrazné rozdíly mezi oběma pohlavími byly zjištěny u společenské aktivity, jejíž náplní je tanec. U žen je tato aktivita zhruba uprostřed pořadí jejich důležitosti, kdežto u mužů zcela na posledním místě. Poslechu rozhlasu a televize přiřkládají větší význam muži. Dále bylo zjištěno, že celkově vyšší váhu přisuzují aktivní zábavě ženy než muži.

Uváděná fakta potvrzují i dále uvedené v tab. V, kde je soustředěna absolutní a relativní četnost názorů respondentů na význam jednotlivých aktivit. Vyplývá z ní, že za nejdůležitější lidské aktivity pro zkoumanou populaci studentů jsou považovány výlet do přírody a jiné sportovní vyžití, záliby a intimní aktivity. Za nejméně preferované společenské aktivity z pohledu dané populace patří poslech rozhlasu a televize, návštěva divadla a pobyt v restauračních zařízeních.

Uváděná fakta týkající se názorů respondentů na význam dílčích společenských aktivit bylo nezbytné konfrontovat se skutečně vykázanou strukturou denního časového fondu. Z tohoto srovnání mimo jiné vyplývá, že z hlediska názorů respondentů je sice rozhodující význam v oblasti trávení volného času přisuzován sportovní činnosti, ale ve struktu-

V. Absolutní (A) a relativní (B) četnost názorů respondentů na význam lidských aktivit — The absolute (A) and relative (B) frequency of respondents' views concerning the importance of human activities

Ročník	Četnost	Frekvence názorů na nejdůležitější lidskou aktivitu									
		1	2	3	4	5	6	7	9	8	10
I.	A 74	0	7	1	5	14	11	1	12	10	13
	B 100,0	0,0	9,4	1,4	6,8	18,9	14,9	1,4	16,2	13,5	17,5
II.	A 72	0	2	0	5	10	12	1	15	11	16
	B 100,0	0,0	2,8	0,0	6,9	13,9	16,7	1,4	20,8	15,3	22,2
III.	A 80	2	4	2	6	14	18	1	10	14	9
	B 100,0	2,5	5,0	2,5	7,5	17,5	22,5	1,3	12,5	17,5	11,2
IV.	A 71	1	1	3	2	20	16	1	1	17	9
	B 100,0	1,4	1,4	4,2	2,8	23,2	22,5	1,4	1,4	23,9	12,6
Celkem	A 297	3	14	6	18	58	57	4	38	52	47
	B 100,0	1,0	4,7	2,0	6,1	19,5	19,2	1,3	12,8	17,5	15,9

1 — poslech rozhlasu a televize
 2 — návštěva kina
 3 — návštěva divadla
 4 — tanec
 5 — výlet do přírody
 6 — jiné sportovní vyžití

7 — pobyt v restauračním zařízení
 8 — intimní aktivity
 9 — záliby (blíže nespecifikované a nepatřící do předcházejících aktivit)
 10 — ostatní aktivity

ře denního časového fondu je této aktivitě věnováno v průměru pouze 3,9 %, tedy necelá hodina volného času. Zcela naopak je tomu u další společensky významné aktivity zahrnující poslech rozhlasu a televize, neboť v průměru za jeden den snímkaného týdne v semestru připadlo na uvedenou činnost 8,1 % časového fondu (absolutně tedy necelé dvě hodiny), i když v pořadí důležitosti je podle vyjádření respondentů tato společenská aktivita až na sedmém místě z deseti sledovaných aktivit.

Všechny dosud uváděné poznatky lze z hlediska zkoumané populace respondentů považovat za statisticky významné, což plně prokázalo použití matematicko-statistických metod. V této souvislosti lze poukázat i na další zjištění orientovaná na oblast zkoumání průkaznosti rozdílů mezi oběma pohlavími v jejich názoru na význam jednotlivých společenských aktivit.

Výsledky této analytické činnosti jsou shrnuty v tab. VI. Na jejich podkladě bylo zjištěno, že existují vysoce průkazné rozdíly mezi oběma pohlavími v názoru respondentů na význam jednotlivých společenských aktivit, a to konkrétně u „návštěvy kina“, „jiného sportovního vyžití“, „návštěvy divadla“, „tance“ a „výletu do přírody“. Ženy statisticky významněji než muži dávají přednost návštěvě kina (tab. VI), návštěvě divadla, tanci, výletu do přírody, kdežto muži statisticky průkazněji než ženy preferují sportovní vyžití (tab. VI). Při hodnocení průkaznosti rozdílů mezi ostatními aktivitami byly zjištěny statisticky neprůkazné difference v odpovědích respondentů podle pohlaví.

VI. Hodnocení průkaznosti rozdílů v preferenci společenských aktivit podle pohlaví respondentů — Evaluation of the significance of differences in the preference of social activities according to the sex of the respondents

Pohlaví	Sledovaná společenská aktivita „jiné sportovní vyžití“				Součty	
	ano		ne			
	<i>a</i>	<i>β</i> -%	<i>a</i>	<i>β</i> -%	<i>a</i>	<i>β</i> -%
Muž	33	57,9	82	34,2	115	38,7
Žena	24	42,1	158	65,8	182	61,3
Součty	57	100,0	240	100,0	297	100,0

$$a_o = 22,07 \quad b_o = 92,93 \quad c_o = 34,93 \quad d_o = 147,07$$

$$\chi^2 = 10,9 > \chi^2_{0,01} = 6,6 > \chi^2_{0,05} = 3,8$$

Pohlaví	Sledovaná společenská aktivita „návštěva kina“				Součty	
	ano		ne			
	<i>a</i>	<i>β</i> -%	<i>a</i>	<i>β</i> -%	<i>a</i>	<i>β</i> -%
Muž	3	21,4	112	39,6	115	38,7
Žena	11	78,6	171	60,4	182	61,3
Součty	14	100,0	283	100,0	297	100,0

$$a_o = 5,42 \quad b_o = 70,86 \quad c_o = 8,58 \quad d_o = 112,14$$

$$\chi^2 = 56,5 > \chi^2_{0,01} = 6,6 > \chi^2_{0,05} = 3,8$$

a — absolutně *β*-% — relativně

ZÁVĚR

Na podkladě studia způsobu života respondentů výběrového souboru studentů vysoké školy lze za stěžejní pokládat výsledky získané v oblasti preference jednotlivých společenských aktivit.

Bylo prokázáno, že daná populace svými názory inklinuje v pořadí důležitosti společenských aktivit k výletům do přírody a sportovnímu vyžití, k návštěvě kina, intimním aktivitám a nespecifikovaným zálibám, avšak s ohledem na skutečně vykázanou strukturu volného času bylo pořadí daného jevu realizováno v pořadí: poslech rozhlasu a televize, domácí práce, přičemž sportovní vyžití je realizováno v pořadí aktivit až na místě uprostřed hodnoceného pořadí.

Lze usoudit, že k této skutečnosti dochází mimo jiné i v důsledku nedostatku sportovišť ve větší aglomeraci, s čímž souvisí i posun ve struktuře volného času směrem od aktivní k pasivní zábavě.

Literatura

- BURIAN, A. — VACULÍK, R.: Osobnost studenta a motivace studia na VŠZ. [Závěrečná zpráva.] Brno, AF VŠZ 1973.
- HRŮZA, I.: Formování socialistického způsobu života v etapě budování rozvinuté socialistické společnosti. Nová mysl, 1982, zvláštní číslo duben, s. 144-153.
- REISENAUER, R.: Metody matematické statistiky a jejich aplikace v technice. Praha, SNTL 1970.
- SUCHÝ, J.: Štruktúra spôsobu života a dynamika spoločenského rozvoja. Sociológia, 1, 1984, s. 62-69.
- SUCHÝ, J.: Intenzifikácia ekonomiky a spôsob života. Nová mysl, 6, 1985, s. 75-87.
- ŠOLCOVÁ, M.: Formování socialistického způsobu života. Sociológia, 3, 1982, s. 281-285.
- ŠOLCOVÁ, M.: Socialistický způsob života a formování nového člověka. Tribuna, 7, 1985, příloha s. 1-8.
- VYBÍHAL, V.: Motivační příčiny studia žáků na SZTŠ Kyjov a SZTŠ Bučovice. [Státní závěrečná práce.] Brno, AF VŠZ 1978.
- VYBÍHAL, V. — KUBÍČEK, J.: Návrh metodiky stanovení počtu respondentů a délky pozorování při demografickém výzkumu. In: Acta Univ. Agric., 10, s. 297, Brno 1974

Došlo dne 9. 12. 1986

ВЫБИГАЛ, В. (Сельскохозяйственный институт, Брно): **О соблюдении некоторых норм образа жизни в условиях вузовского обучения.** Sbor ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 23, 1987 (1) : 39-52.

Анализ анкетного опроса группы учащихся вуза включает вопросы, касающиеся структуры их временного фонда дня, субъективного восприятия трудовой нагрузки, условий обучения и источников частейших проблем, а также мнения относительно значения отдельных общественных и индивидуальных видов деятельности с точки зрения их применения и предпочтения в их образе жизни.

анкетный опрос; моральные аспекты поведения респондентов; сельское хозяйство; дифференцировка по полу и курсам вузовского обучения

VYBÍHAL, V. (University of Agriculture, Brno): *Respecting Some Standards of the Mode of Living of University Students.* Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 23, 1987 (1) : 39-52.

A selected set of Agricultural University students was subjected to an inquiry. The analysis of the results of this inquiry includes the problems of the structure of students' daily time fund, an investigation of the subjective feelings of working load, conditions for study, causes of the most frequent students' problems, and respondents' views concerning the importance of different social and individual activities with respect to the implementation and preferences given to these activities in the students' mode of living.

inquiry; moral aspects of respondents' behaviour; agriculture; differentiation by sex and year of university study

VYBÍHAL, V. (Hochschule für Landwirtschaft, Brno): *Zur Frage der Respektierung einiger Normen der Lebensweise unter den Bedingungen des Hochschulstudiums*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 23, 1987 (1) : 39-52.

Im Beitrag werden die Ergebnisse einer Fragebogen-Umfrage unter einer ausgewählten Anzahl von Hochschulstudenten analysiert, die Fragen enthielt über die Struktur ihres Zeitfonds, der subjektiven Gefühle der arbeitsmäßigen Belastung der Bedingungen für das Studium und der Ursachen für die am öftesten auftauchenden Probleme und Ansichten bei den Antwortgebenden über die Bedeutung der einzelnen gesellschaftlichen und individuellen Aktivitäten vom Gesichtspunkt der Durchsetzung und Bevorzugung in ihrer Lebensweise.

Fragebogen-Umfrage; moral. Aspekte der Verhaltensweise der Antwortenden; Landwirtschaft; Differenzierung nach Geschlecht und Studienjahr

Adresa autora:

Ing. Václav Vybíhal, Vysoká škola zemědělská, Zemědělská 5, 613 00 Brno
